

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermanni Conringii De Pace Civili Inter Imperii Ordines Religione Dissidentes Perpetuo Conservanda Libri Duo

Conring, Hermann

Francofurti ; Lipsiae ; Wittebergae, 1680

Sectio IV. Pacem cum illis condicionibus quas volunt protestantes, ex se
illicitam esse demonstratur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9585

bonis ac juribus suo suffragio derogare, quam suis, in quæ quæ-
 lecunq; jus obtinere videntur. Denique ad omnes Status
 Catholicos PAX Religionis ejusque extensio attinet, tum quia
 ex omnium ditione subditi possunt ad hæreticos emigrare, tum
 quia, si ejusmodi Pace hæresis nimium invalescat, periculum,
 quod ante paucorum fuit, erit omnium, & ubique vicinus pa-
 ries ardebit.

SECTIO IV.

Pacem cum illis Conditionibus, quas desiderant
 Protestantes, ex se illicitam esse de-
 monstratur.

DE perpetua præcipue agimus; temporaria enim parum
 fidei & securitatis habet. Neque acquiescent Protestan-
 tes, donec undequaque stabilem seu jam seu aliâs obti-
 neant. Et si, quæcunq; cum illis ineatur, perpetuitatem
 habeat, quatenus Pacem Religionis includit & confirmat.
 Quas autem condiciones desiderent Protestantes, patet ex
 sect. 1. § 1. Talem ergo Pacem & quamvis ei similem ex se sive
 genere suo illicitam esse, demonstramus sequentibus argu-
 mentis.

1. PAX ejusmodi hæresi tum directe tum indirecte coo-
 peratur.
2. Infert injuriam Creatori & vera Religioni.
3. Est causa perditionis animarum.
4. Est usurpatio potestatis non competentis.
5. Repugnat officio & juramento Cesaris, Statuumq; Ca-
 tholicorum, maximè Episcoporum.
6. Est frustratoria, ipsoque bello periculosior.
7. Absque comparatione est magis inordinata mendacio,
 quod necessitatis causa licere negant Catholici.
8. Ecclesiæ Dei, Summorum Pontificum, SS. Patrum &
 Veterum DD. suffragio destituitur & damnatur.

N 3.

Hæc

Hæc singillatim demonstramus.

RATIO I.

PAX ejusmodi hæresitum directe tum indirecte cooperatur.

Utramque cooperationem descripsimus sect. 3. n. 1. & 3. Cum vero directa ex indirecta clarius elucescat, hanc illi præmittimus.

§ I.

Explicatur cooperatio indirecta.

Ea PAX indirecte cooperatur hæresi quæ sancit illius tolerantiam, exclusis circumstantiis excusantibus, sive eo etiam casu, quo tolli posset ac deberet. Id agit PAX, quam desiderant Protestantes, indirecte ergo hæresi cooperatur. Propositio patet ex indirectæ cooperationis natura se&. 3. §. 1. tradita. Assumptionem probamus:

I. PAX Religionis, quam stabiliri & ampliari volunt Protestantes, est perpetua juxta art. 12. Extenditur ergo in eum quoque casum, quo hæresis tolerari non posset nec deberet, sublatis videlicet causis excusantibus, que sunt majoris boni obtentio aut majoris mali depulsio. Ejusmodi enim circumstantias esse mutabiles tum natura hæresium, quæ ætatem perpetuam non ferunt, tum mutabilis rerum humanarum conditio convincit.

II. Eadem PAX est *absoluta & incondicionata* juxta cit. art. 12; excludit ergo causas excusantes. At soluta enim & incondicionata non foret, si à circumstantiis urgentis necessitatis dependeret. His autem sublatis, imminuta v. gr. hæreticorum multitudine aut potentia, Princeps jure divino tenetur scelera & vel maxime hæresin, eorum gravissime punire & extirpare. Quod cum non facit, aut se non facturum promittit, indirectæ cooperationis manifeste reus est.

Neque obstat, quod PAX Religionis videatur initio solum
con.

conclusa usque ad amicabilem Religionis compositionem. Nam primo etsi Catholici hac conditione adjecta conscientie suae consultum cupiebant tamen Protestantes paulo antequam PAX Religionis concluderetur, die 7. Septembris, Anno 1555 clausulam *absolute & inconditionata perpetuitatis* à FERDINANDO I extorserunt: Pacem alioqui temporariam & instabilem fore causantes, ut constat ex actis publicis apud Lehmannum. Cum *eadem perpetuitatis clausula*, PAX Religionis confirmata fuit in Comitibus Anno 1557 Rarisbonæ, Anno 1559 Augustæ sub eodem FERDINANDO I, & postremo iterum Augustæ Anno 1566 sub MAXIMILIANO II.

Deinde etsi conditio compositionis amicabilis, si eam non sequi contingat, per clausulam Pacis perpetuæ exclusa non fuisset, nihilominus PAX Religionis perpetua foret. *Conditio enim impossibilis habetur pro non adjecta* Cap. fin. de condit. appol. in despons. vel aliis contract. Non autem magis possibilem aut sperandam esse amicabilem compositionem hæresis cum fide Catholica, quam concordiam ignis & aquæ, lucis & tenebrarum, Christi & Belial, experientia à Christo nato docuit Idem Germani experimur Nam cum initio sæpius ejusmodi compositio, in Comitibus maxime, tentata fuerit, nunquam tamen successit. Ideoque post annum 1566 Cæsar & Status Imperii de ea re velut desperata in Comitibus nunquam amplius deliberarunt, sed tam Catholici quam Protestantes in Pace Religionis *tanquam lege fundamentali Imperii* acquiescunt.

Denique etsi daremus hanc conditionem simpliciter adjectam & possibilem esse, illicita tamen foret. Facile enim inciderent tempora, quibus, si remedia mollia nihil proficerent, Cæsar & Catholici absque periculo hæresin vi coercere & tollere possent, ideoque ex officio, quo gladium portant, deberent.

Hæc perpetuitas omnes conditiones Paci Religionis inferas reddit illicitas quatenus Religioni Catholicæ adversantur; etsi aliqua ad tempus pro circumstantiis duraturæ necessitatis

licite

licite iniri possent. Transfert enim illas ad permissionem tertii generis sive cooperantem sect. 3 §. 12 & 3 explicatam; quia extendit heresis tolerantiam ad eos casus, quibus impediri posset ac deberet. Ex quo capite, qualiscunque PAX jam sancitur, illicita erit; si PAX Religionis in ea confirmetur.

§. II.

Explicatur cooperatio directa.

Directe cooperari malo, est ea agere, qua suapte natura ad peccatum ordinantur, vel esse partem aut socium peccati sive actionis criminosa, ut constat ex sect. 3. §. 3. Utroque modo PAX Religionis & quavis illi similis directæ cooperationis rea esse convincitur. Priori modo præstant hæresi auctoritatem juris publici, quod ad eam stabiliendam, augendam, defendendam ordinatur quaduplici ratione.

Nam I. Hæretici jure divino & humano infames vi hujus Pacis inter publicas & fundamentales Imperii leges receptæ obtinent Statum illæstæ dignitatis; detrahunt enim hæresi & Apostasiæ omnis infamia sive juris sive facti, art. 5. & 11,

II. Regula annectens jus reformandi, alto scilicet Imperio ex se ordinatur ad hæresin augendam, imo in totum Imperium introducendam, si plures potentioresq; Principes & Status à fide deficient, aut protestantes hæreditate vel alio juris titulo Catholicas ditiones suas faciant. Hanc regulam deduci ex art. 1 & 11 Pacis Religionis diximus sect. 1 §. 3. Quam confirmat perpetua praxis, & auctoritas FERDINANDI. II. Is enim in pace Pragensi Electori Saxonie petenti libertatem Religionis pro Provinciis Austriacis, dictam regulam opposuit & firmavit asserens, quod aliis Statibus concessum sit (ut jus Religionis sublimi Imperio seu juris dictioni territoriali cohæreat) id Casari illicitum & vetitum esse non debere.

III. Iisdem in Tribunali Casareo conceditur jus & actio ad spolia Catholicis ante Tractatum Passaviensem erepta retinenda & vindicanda. Itidem ad Confessionem Augustanam in ditione

ditionibus suis introducendam subditis licet invitis, aut Episcopis contradicentibus. Jubentur enim Judices Camerae Imperialis, secundum dictae Pacis articulos non attenda Religione jus dicere, art. 18. Vocamus autem hic Jus quamvis legem publice receptam, & Actionem quamvis facultatem aliquid in judicio persequendi, sive juste id fiat, sive injuste; quo pacto Jus Regis appellavit Samuel 1 Reg. 8 v. 11.

IV. Denique si adversus hanc Pacem molestiam aut vim patiantur, non minus eos defendere tenetur Cæsar, quam Catholicos. art. 16 & 17.

Etsi vero permissio quoque secundi generis aliquam actionem aut defensionem tribuit (quo pacto Ecclesia coërcet fideles, ne Judæos in suis ritibus impediunt, uti dictum sect. 3. § 1) est tamen ratio valde diversa. Nam aut talis coërcitio non nititur lege perpetua, ut cum malum ad tempus toleratur; aut, si jure est stabilita, ut coërcitio impediendum Judæos, non extendit se ultra ritus ipsorum. Neque enim conceditur illis actio ad bona Catholicis erepta retinenda vel vindicanda, aut Catholicos ad Judaismum compellendos, nec liberantur infamia, nec intervenit participatio peccati vel actionis criminosa, qualis cernitur in Pace Religionis vel simili, quam desiderant Protestantes.

Nam compellere subditos ad hæresin vel emigrationem ex patria, introducere vel reducere exercitium hæresis in loca Catholica, eripere Catholicis bona & jura legitime recuperata, ut hæreticis restituantur, non sunt actiones ex se objecto bonæ, neque indifferentes, ergo, cum aliud membrum Theologia ignoret, ex se & objecto malæ sive criminosa; neque magis excusari possunt, quam subditos domo ejicere, nisi in atrociam scelera consentiant; horum exercitium aliquò introducere vel reducere; eripere denique innocentibus bona vel jura legitime recuperata, ut sceleratis publica vindicta coërcendis restituantur. Hæresis enim *ex suo genere grandia scelera non solum aequat, sed etiam superat*, ut post S. Aug. tr. 89 in Joannem cum

S. Th. 2.2. q. 10. art. 3. docent Theologi. Et si, quia hoc malum familiare est & majorem Imperii partem occupat, id non æstimamus.

Hujus actionis criminosa participationem induci, si defensio patrociniū & auxilium hæreticis promittitur, manifestum est.

Expulsio Catholicæ Religionis & Catholicorum ex bonis & juribus legitime recuperatis, in Pace Religionis quidem non continetur, sed novæ Amniistiæ hunc sensum affingere volunt aliqui: ut videlicet Monasteria, Ecclesiæ, ditiones hæreticis per hosce annos legitime ereptæ iisdem restituantur, id est, recuperata prædonibus. Qui si ipsi rursus ea raperent, fieri deberet, quod impediri non posset; si autem Cæsar & Catholici id decernant & re ipsa præstent vel adjuvent, actionis illicitæ & criminosa vel maxime participes sunt. Atque ex his posterior quoque modus directæ cooperationis intelligitur.

RATIO II.

*PAX ejusmodi infert injuriam Creatori,
& veræ Religioni.*

Duplici id argumento probamus. Primo ejusmodi PAX cooperatur hæresi, quæ tota ex injuriis & blasphemis in Deum, Sanctos, veram Ecclesiam & Sacramenta constat. Cooperari autem injuriis Creatotis & veræ Religionis, est illarum reum se facere, *quoniam qui talia agunt, digni sunt morte; non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Rom. 1. v. 32. vide sect. 3. n. 2. Qualis vero sit hæc cooperatio, dictum est RAT. I.

Secundo PAX hæc præter injuriam cooperationis, aliam quoque specialem Creatori & Religioni infert, dum *hæresin veræ fidei exæquat*

I. *In dignitate illesa fama;* detracta enim hæresi infamia, Hæreticos & Apostatas in ordinem hominum honestorum recipit, art. 1. 5. & II. *Quantumvis infames fecerit Christus,*
Matth,

Matth. 18 v. 17 : *Si autem Ecclesiam non audierit sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*, conspirante Jure utroq; Canonico & Civili. Fac simili Pace infamiam detrahi Magiæ & Sodomix, & excusa scelus, si potes.

II. *In libertate profitendi*, quæ non solum Principibus, sed omnibus omnino, Laicis & Ecclesiasticis, conceditur, art. 1. 5. 11; & eousque se extendit, ut sicut tota Germania Catholica fuit ac esse deberet, ita per regulam, alti scilicet meri Imperii, ad hæresin tota facile queat traduci. Vnde apparet: *Catholicam Religionem, in Imperio non esse amplius præceptam, sed instar hæresis solum tolerari*. Quæ est insignis contumelia juris divini, & vera fidei, *sine quâ impossibile est Deo placere*. Heb. 11 v. 6 Merito Cardinalis Hosius, Paulo IV Pontifici quærenti, quid sentiret de Pace Religionis, respondit: *Jam quod in ea Constitutione scribitur, liberum esse cuique debere, integra fama, fideque sua se ab Ecclesia Dei separare: quid hoc est aliud, quam sacrilegium schismatis approbare*; uti refert Antonius Possevinus in Epist. ad Stephanum Poloniae Regem, similem Pacem eidem diffvadens.

III. *In defensione*; æque enim se defensurum eos qui sunt hæreticæ, atque eos qui sunt Catholicæ Confessionis, & eodem utroque loco habiturum, una cum aliis Catholicis, promisit Cæsar, art. 17. Idemque mandatur Judicibus Camerae Imperialis, art. 18. *Qua in re esse gravius erratum, quam ut vero sermone explicari queat*, respondit eidem Pontifici idem Cardinalis. Non minus enim illicite promittitur defensio & patrocinium hæresi, quam Magiæ, Sodomix, aliisque sceleribus.

IV. *In perpetuitate*; quam propriam Ecclesiæ Catholicæ prærogativam PAX Religionis communem facit cum hæresi, perpetuam ei libertatem paciscendo, contra hæresium naturam, quæ ut cito oriuntur, ita facile occidunt.

Væ vobis, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum, ait Isaias cap. 5 v. 20. *Quæ autem conventio*

tio Christi ad Belial, aut qua pars fidei cum infidei, clamat S. Paulus. 2. Cor. 6 v. 15: ut honestate, libertate, defensione, perpetuitate pares habeantur, aut fiant?

RATIO III.

*PAX ejusmodi est causa perditionis
animarum.*

Duplici hoc quoque ratione ostendimus. Primo ex cooperatione cum hæresi. RAT. I demonstrata. Cum enim ea fundamentum salutis, fidem nempe evertat, quisquis huic malo cooperatur, perditionis animarum se reum facit. Elucet verò cooperatio in his maxime:

I. PAX Religionis art. I Principibus qui tum defecerant, potestatem dedit hæresin in suis ditionibus stabiliendi, & Catholicam Religionem funditus evertendi. Adeoque miseros illos populos diabolo in perpetuum veluti oppignoravit, ut reliqui Germani in vera fide manerent. Contra morem divinæ bonitatis & justitiæ, quæ ut alios servet, aliis viam salutis non claudit.

II. Eadem PAX Principibus Secularibus, non solum imposterum quoque concedit potestatem deficiendi, sed subditos etiam reformandi; uti art. I & II colligitur, & Imperii Praxis confirmat. Subjacent igitur animæ quoque subditorum arbitrio Principum Germanorum; frustra clamante Deo Ezech. 18 v. *Ecce omnes anima mea sunt.* Tradit enim illas PAX Religionis Principibus eadem ratione seducendas, qua Pilatus metu sui periculi percussus, Christum tradidit Judæis crucifigendum, Joan. 19 v. 16. Aut ergo Pilatum absolve aut hanc Pacem damna.

III. Subditis imponitur necessitas aut hæresis amplectendæ, aut injustæ emigrationis, art. II. Ut enim emigratio Catholicis inter Catholicos est illecebra Apostasiæ, propter amicam carni novi Evangelii libertatem: ita iisdem inter hæreticos est lex exilii, ipsisque hæreticis remora conversionis. Innumeri,
hisce

hisce præsertim annis, ad nos transissent, aut transirent, si illis Catholicum Principem retinere, aut sub Acatholico veram fidem in Patria profiteri liceret. Pauci sunt Abrahami, qui vocante Deo egrediantur de terra sua, & de cognatione sua, & de domo Patris sui. Gen. 12 v 1. Multi se in Patria facile alunt, qui ægre foris mendicant. Denique si integra communitas, oppidum, pagus, emigrare vellet, an credimus aut id permissuros Status Protestantes, aut exules locum apud nos reperturos, ubi considerare, & victum habere, aut quærere queant?

IV. Facultas apostatandi omnibus tum Laicis tum Ecclesiasticis permittitur, art. 5 & 11. Utrique enim autoritate Pacis Religionis impune transire possunt ad Confessionem Augustanam. O miseros Germanos, quibus peccare licet! *Et si peccare nemini licet, sed sermonis errore labimur; id enim licere dicimus, quod cuique conceditur,* ait Cicero in Tuscul.

V. Cooperatio directa maxime cernitur in autoritate juris publici, qua PAX Religionis hæresi detrahit infamiam; hæreticis dat actionem, & præstat defensionem non minus quam Catholicis; quodque nulla excusatione colorari potest, compellit subditos etiam renitentes ad hæresim, nisi emigrare velint. Si enim maneat, non solum per Pacem Religionis veram fidem illis profiteri in patria non licebit, verum etiam compellentur per Principes suos, & sententiam Cæsaris, si renitentur, ut Reformationi se subdiciant, ut bonis avitis ac patria, nulla alia quam veræ Religionis culpa cedant, ac in exilium abeant. Quorum illud sacrilegium, istud iniquum. Prius autem tam aperte impium est, ut licet daremus, emigrationem necessitatis obtentu purgari posse. alterum optionis membrum fiat inexcusabile, rotamque disjunctionem vitiet. Hæc simplicioribus non immerito ingenerant opinionem, utramque Religionem esse veram & approbatam: cum præsertim Catholici quoque Pacem Religionis pro lege fundamentali habeant. Quasi hæresis tolerantia & defensio esse queat fundamentum Catholici Regiminis, vel Imperii Germanici, quod

tam diu invictum fuit, quamdiu integre Catholicum; ruere coepit, cum hæresin recepit.

Secundo, speciali ratione, PAX novæ perditionis animarum rea erit, si Catholicam Religionem & Catholicos ex Bonis & Juribus per hosce annos legitime recuperatis expellat; quod ante Pacem Pragensem inauditum fuit in Imperio. Nam PAX Religionis solum concessit, ut Protestantes ea, quæ Catholicis ante eripuerant, retinerent; non autem ut Catholicis eriperentur, quæ tum legitime tenebant, aut recuperarent. Ita indies condatiores sumus in exitium nostrum & aliorum. Nam præterquam quod Pacifici hi expulsores actione criminosa & sacrilega Deum offendunt; innumeras quoque animas, vera fide jam imbutas, aut propediem imbuendas, denuo sub jugum hæresis mittunt.

RATIO IV.

PAX ejusmodi est usurpatio potestatis non competentis.

Ea potestas incompetens est, quæ neque jure divino, neque humano conceditur. Potestatem sancienti Pacem Religionis vel aliam similem, Cæsar & Status Imperii neutro jure acceperunt. Potestatem igitur sibi non competentem hac in re usurparunt, & usurpant. Propositio per se patet. Omnis enim potestas à Deo aut homine datur; quam si neuter dedit, nemo habet. Imo *non est potestas nisi à Deo*, Rom 13. v.1: nam illam, quam homines dant, Deus quoque instituit, ut darent.

Assumptio fidem habebit, si ea expendamus, quorum potestatem sibi Cæsar & Status in tali Pace usurpant. Sunt autem hæc præcipua. *Libertas hæresis profitenda & exercenda: Suspendio Jurisdictionis Ecclesiasticæ erga hæresin & hæreticos: Cessio & traditio bonorum Ecclesiasticorum & subditorum Catholicorum: Renuntiatio Constitutionum & Ordinationum huic Paci adversantium.* Hæc autem esse extra sphæram potestatis politicæ, ostendimus.

Nam

Nam I. *Oppositorum eadem est ratio*, de fide autem Catholica & Ecclesia nihil decernere potest Princeps Politicus, ergo nec de opposita hæresi, quatenus urgente necessitate toleranda sit. Arcere enim lupos vel tolerare, pertinent ad jus pascendi oves Christi; quod Joan. 21 v. 15 Petro ejusque Successoribus demandatum est. Nec Principes Politici quidquam legitime hac in re agunt, nisi quatenus eorum operam Ecclesia requirit.

II. Non possunt Cæsar & Status suspendere Jurisdictionem Ecclesiasticam, quia nullam habent. Non minus enim suspendere, quam dare, supponit Jurisdictionem ejusdem Ordinis, in suspendente, eamque superiorem. Jurisdictio quippe legitime non exercetur, nisi in subditos. Cum igitur Episcopi & Ecclesiastici in Spiritualibus & Ecclesiasticis non subdantur potestati politicæ; eorumque Jurisdictio non à potestate tali, sed à Christi in terris Vicario procedat: irritum est & inane, quidquid de ea Principes Politici statuunt: ut dictum est sect. 3 n. 5. Gravissime vero hac in re delinquit PAX Religionis, quod jura Ecclesiastica verbo suspendit re ipsa penitus abolet, ob paci perpetuitatem. Jus enim, quod nullo unquam tempore exerceri poterit, extinctum merito censetur.

III. Ecclesiæ earumque bona subjacent Ecclesiæ & Pontifici, tamquam supremo administratori; non possunt ergo à potestate seculari alienari, seu transferri, maxime in hæreticos; aut, quod nunc agitur, legitime recuperata Catholicis eripi, ut hæreticis restituantur. Etsi vero ex Ecclesiarum thesauris & redditibus, legitima autoritate subveniendum sit periclitanti Imperio & Religioni; oppida tamen, pagi, prædia, seu ditiones earum, cum alto scil. & mero Imperio, hæreticis concedi non possunt. Simul enim tradi deberent animæ. Sic autem pacisci de ovibus Christi cum lupis, urique nefas est.

IV. Tollere vel suspendere ea, quæ sunt Juris Divini & Ecclesiastici, vel iis renunciare, excedit limites potestatis Politicæ. Jura Ecclesiæ & Episcoporum in hæreticos, in Ecclesias earumque bona & subditos, omnesque in Imperio Catholicos,
nitun.

nituntur jure partim divino, partim Ecclesiastico. Non poterunt itaque nec possunt Cæsar & Status Imperii ista (quatenus adversantur Paci Religionis aut alteri simili) suspendere, vel illis in præjudicium Religionis & Ecclesiæ renuntiare: uti fecerunt, art. 15. Renuntiando enim omnibus contrariis, vel maxime renuntiarunt Iuribus Pontificis, Ecclesiæ & Episcoporum; hæc quippe Paci Religionis directe repugnant.

Manifestum igitur est, in his usurpari à Cæsare & Statibus Jurisdictionem non competentem, & Ecclesiam Dei sic pacificentibus merito dicere: *Quis vos constituit Principes & Judices super nos?* Exodi 2.v.14. Ubi præterea hæc observentur.

I. Cum Jura Religionis & Ecclesiæ à jure divino dependant, eorumque Laici qua tales sint incapaces; nulla necessitas harum potestatum Cæsari & Statibus magis tribuere potest, quam potestatem Ordinis; uti constat ex sect. 3. num. 5. Quod vero DD. tradunt, *in casu necessitatis publicæ, Principem posse tollere jura & bona aliorum*, non extenditur ad ea quæ sunt juris divini, ut jura Ecclesiæ in Religionem & animas.

II. Neque Episcopis Jus aliquod competit ita paciscendi. Tum quia in Comitibus non exercent potestatem Episcopalem, sed politicam, quam habent ut Principes: Tum quia nec habent Jus dispensandi nec renunciandi. Non prius, quia non possunt dispensare in legibus superiorum, Dei videlicet Ecclesiæ & Pontificum. Non posterius, quia juri publico nemo renuntiare potest, juxta Reg. 45. ff. de reg. Juris. *Privatorum conventio Juri publico non derogat.* Quod eo verius est de Jure Divino & Ecclesiastico, quam de Civili, quo illud est altioris & auctorioris Ordinis. Quare erravit FERDINANDUS I si existimavit, ut aliqui scribunt, in sancienda Pace Religionis, conscientiam suam exonerari posse, per consensum Episcoporum.

III. Si quidquam hæreticis Pacis causa licite concedi potest, sine facultate aut ratihabitione Pontificis id fieri non debet; quia is est supremus jurium Religionis & Ecclesiæ arbiter. *Neq; injuriosum sibi debet Imperialis & Regia dignitas reputare, si super*

JUDICIUM THEOLOGICUM. iii

si super hoc Apostolico judicio se committat, ut ait Innoc. III cap. Novit. de judiciis: exemplis Valentiniani, Theodosii, & Caroli Magni, autoritatem suam in causa violatæ Pacis inter Reges Galliæ & Angliæ confirmans. Mirum profecto est, pro facultate collectandi Ecclesiasticos ad Pontificem recurri: integros vero Episcopatus, Ecclesias, Monasteria, absque consensu Sedis Apostolicæ hæreticis concedi vel restitui. Hoc nempe est excoriare culices, & glutire camelos.

RATIO V.

PAX ejusmodi repugnat Officio & obligationi Cæsaris, Statuumque Catholicorum, maxime Episcoporum.

Ex Officio & Juramento supremi Advocati Ecclesiæ, Cæsar tenetur Religionem Catholicam, jura item Sedis Apostolicæ & Ecclesiæ, pro virili defendere & promovere; scelera vero, maxime hæresin, punire & tollere. Idem incumbit omnibus Statibus Catholicis ex jure divino; maxime Episcopis, qui oves Christi pascere, errantes reducere, luposque arcere debent, & peculiari juramento Pontifici & Ecclesiæ obstricti sunt.

Atqui hæresi perpetuam, absolutam, & inconditionatam impunitatem, paremque cum Religione Catholica defensionem spondere, & vi talis pacti tam directe quam indirecte cooperari in Creatoris injuriam & perditionem animarum, sunt talia, quæ Officio boni Principis & obligationi Cæsaris ac Statuum Catholicorum, præcipue Episcoporum, manifeste repugnant. At in Pace Religionis, vel alia simili, qualem Protestantes desiderant, aut omnia aut aliqua irrefragabiliter continentur. Pugnat igitur ejusmodi PAX cum Officio & obligatione Cæsaris, Statuum Catholicorum, & maxime Episcoporum.

Jurat futurus Imperator super sancta Dei Evangelia, ut ex Pontificali constat, Deo & B. Petro, *se de cætero protectorem atque defensorem fore Summi Pontificis, & S. Romana Ecclesiæ,*

in omnibus necessitatibus & utilitatibus ejus: custodiendo & conservando possessiones ejus, honores, & jura; quantum divino fultus adjutorio poterit, secundum scire & posse suum, recta & pura fide.

Atqui vi Pacis Religionis jurat, seu quod idem est, *in verbo veritatis* spondet, se hostes Pontificis & Romanæ Ecclesiæ perpetuo & inconditionate defensurum non minus quam Catholicos; Principibus hæreticis in hæresi introducenda auxilio futurum; Jurisdictionem Ecclesiasticam erga hæresin & hæreticos exerceri non passurum, nec ut bona Ecclesiastica mediata, ante Tractatum Passaviensem occupata, unquam repetantur. Quæ aliaque talia salvo officio & juramento Cæsaris, non posse præstari, agnoscit, quisquis verba intelligit.

Episcopi in Consecratione inter alia hæc maxime jurant: *se Jura & auctoritatem Romanæ Ecclesiæ & Pontificis conservare defendere. promovere velle. Neque futuros in Consilio, seu tractatu, in quibus contra Pontificem, vel Ecclesiam Romanam, aliqua sinistra seu præjudicialia machinentur. Hæreticos Schismaticos & rebelles pro posse persecuturos & impugnaturos. Possessiones ad mensam suam pertinentes nullo modo alienaturos.*

Atqui consentiendo in Pacem Religionis, vel aliam similem, ad contraria se obligant. Qualia sunt, hæresi & hæreticis libertatem perpetuam & inconditionatam concedere; Jura Ecclesiæ & Religionis in bonis Ecclesiasticis & Secularibus, quæ hæreticis conceduntur, suffragio suo suspendere, imo abolere. Præterea, (quod iis Episcopis peculiare est, quorum Diocesis partem, aut aliqua bona Ecclesiastica ibi sita, hæretici occuparunt) jurisdictionem Episcopalem jure divino sibi competentem erga errantes oves, & jus erepta repetendi, in perpetuum abdicare. Denique se una cum Cæsare obligare, ad hæresis introductionem, & Catholicorum expulsionem, vel seductionem, adjuvandam. Quod multo atrocius est, si Episcopi cogitent, se etiam ad diocesanorum & ovium à Deo commissarum depravationem promovendam, easque à se abigendas obligari;

ligari; si contingat Principem secularem, in cujus ditionem Dioecesis porrigitur, à fide deficere, & per Regulam alti scilicet meri Imperii, Confessionem Augustanam subditis multis introducere.

Hæc vero in Pace Religionis contineri, evidens est ex dictis, eaque extreme juramento Episcopali adversari, fatebitur, quisquis lucem à tenebris nigrum ab albo dissidere non negat.

RATIO IV.

PAX ejusmodi est frustratoria, ipsoque bello periculosior.

Esse frustratoriam, sive fallacem inde patet, quia *ex neutra parte obligationem inducit; defectu tum materia, tum potestatis se obligandi.* Defectus materia, apparet ex cooperatione cum hæresi, injuria creatoris & veræ Religionis, violatione denique officii; quæ in ejusmodi Pace contineri, demonstravimus RAT. 1. 2. 3. 5. Cum enim hæc secundum se sint illicita, nemo ad ea obligari valide potest. Defectum potestatis explicavimus RAT. 4.

Esse eandem hanc Pacem bello periculosiorem, *persuadet hæreticorum perfidia*; à qua Pacem præ se ferente majus periculum Catholicis inermibus imminere, quam ab eadem à parte belligerante armatis, sapientes non negabunt. Argumenta perfidiæ hæc sunt non vana.

1. *Experientia.* Ab initio enim hæresis in Germania, Protestantes nulla unquam pacta, nec Pacem quidem Religionis, constanter & integre servaverunt. Detinent contra illam, partim ante partim post occupatos viginti fere Episcopatus, sive Principatus Ecclesiasticos, cum innumeris monasteriis: Neque de illis restituendis, uti deberent, sed perpetuo retinendis cogitant. Non desunt exempla eorum, qui recens in gratiam recepti fidem heri datam hodie violant. Ante Pacem Religionis non adeo multa occuparunt, postea cordatiores tantum raperunt, ut nunc duas fere tertias partes Imperii Germanici obtineant. Utinam PAX nova non tantum illis animi addat,

quantum ad reliqua Catholicis eripienda sit satis! Experimentiam domesticam confirmat externa totius orbis Catholici, innumeris hæreticæ perfidiæ exemplis.

II. *Hæresis natura.* Est enim ea dissensionis partus & mater. Dissensio autem contrarios affectus inducit, animosque exacerbat. Ea igitur vigente, præsertim in re gravi, qualis est Religio, PAX stabilis sperari non potest. Consonat illud Christi: *Omne regnum in se divisum desolabitur.* Luc. II. v. 17. Neque credibile est hæreticos, qui fidem Deo debitam irritam faciunt, eam hominibus præstituros.

III. *Hæreticorum sensus.* Detestantur enim Religionem Catholicam, ut falsam, Deo & saluti animarum adversam, eaque opinione ad eam opprimendam continuo incitantur. Sic quondam Oratori Cæsareo opponere non dubitarunt: *non posse se absque læsione conscientia Religiosos vel Catholicorum instituta tolerare*, uti refert Hortlederus l. 7. c. 4. n. 23. Ex quibus aliisque scriptis, præcipue quæ ante tredecim fere annos *titulo Veredaris* vulgarunt, apparet, quàm male ad Pacem Religionis, & quamvis aliam cum Catholicis servandam sint animati, si doctrinæ suæ principiis constanter insistant.

Sed prudentia carnis hanc hæreticorum perfidiam, in patrocinium ejusmodi Pacis, & excusandas excusationes in peccatis, detorquet. Ajunt, Cæsarem & Status Catholicos sic pacificos, *in praxi excusari posse*: quod sciant, hæreticos Pacem mox violaturos, ideoque nec ipsis condiciones illicitæ servandæ sint nec animum eas servandi habere debeant, juxta Regulam DD. quam colligunt ex cap. 3 de Jurejur. & gloss. ibid. & l. cum proponas. 21. C. de pactis: *Quod fidem frangenti, fides servanda non sit.*

Atqui mysterium hoc non minus Pseudo-Theologicum, quam Pseudo-politicum manifeste refellitur.

Primo, pactum ex se illicitum non ideo *extra culpam est*, quia paciscens novit effectum per accidens non securum. Sic homicidii reus est, qui promittit alteri eadem innocentis, et si
pravi.

prævideat, se propter abitum illius, vel diligentem custodiam, id effectui dare non posse. Etsi ergo constet, conditiones illicitas ob alterius partis perfidiam non fore servandas, non ideo extra culpam sunt paciscentes. Trahit enim pactum malitiam ex objecto per se malo, eaque quoad substantiam completur in voluntate & actu paciscendi. Esse vero ex se malum objectum Pacis, quam desiderant Protestantes, agnoscunt Theologi; qui illam asylum hæreticæ perfidiæ eam ab causam appellant.

Deinde Cæsar & Status Catholici serio paciscuntur cum hæreticis, intendunt ergo se obligare ad servandas conditiones Paci insertas, licet illicitas. Nullum enim pactum est serium absque intentione implendi. Antecedens probatur.

I. Cæsar & Status Catholici non mentiuntur, nec perfide agunt ut hæretici. Habent ergo in animo, quod promittunt. Neq; enim dicas, illos excusari à mendacio, quia hæretici mentiuntur: sicut excusantur ab observatione Pacis, quia hæretici eam violant. Nam violatio Pacis per hæreticos, tollit obligationem ejus observandæ à Catholicis, juxta naturam pacti & Reg. cit. Mendacium autem hæreticorum non habentium in animo quod promittunt, non tollit falsitatem à verbis Catholicorum, si ipsorum quoq; mens à verbis discordet.

II. Cæsar & Status Catholici ejusmodi Pacem cum omnibus conditionibus, sub Imperialis, Regiæ, & Principalis dignitatis attestazione, & in verbo veritatis ac fidelitatis, confirmant. Hæc autem vim juramenti habent: Ergo vel peierant, quod nemo dicet, vel in animo habent quod promittunt.

III. Catholici Pacem promulgatam ejusque conditiones religiose implere solent, etiam quas illicitas esse demonstravimus. Sic si Amnistia, de qua agitur, ad restituenda Protestantibus, quæ Catholici legitime recuperarunt, extendatur: mox mandata emanabunt, quibus Catholici ejusmodi bonis & juri- bus cedere jubeantur, & recusantes Cæsaris autoritate imo & armis expellantur. (NB. Imo hoc ipsum aperte in recenti de-

creto Amnistiae continetur.) Quod in Pace Pragensi primum decretum, antea inauditum erat.

IV. Etsi Protestantes fidem frangant, Catholici tamen constanter eam observant; quod perpetua experientia à Pace Religionis hucusque confirmat. Nam post eam novis spoliationibus, & frequenti rebellionem multipliciter licet violatam ab hæreticis, Catholici semper fidem servarunt. Paciscuntur ergo serio, sive cum intentione implendi, non solum ex natura pacti secundum se, verum etiam contra illius naturam: cum ab hæreticis fidem frangentibus fidem servant, quam nec dare potuerunt, nec si dare potuissent, ad alterius partis perfidiam ea tenerentur.

Tertio denique, si semel concedimus, posse pactum ex se illicitum excusari, quod paciscentes sciant, ob perfidiam alterius partis id non fore observandum; licebit quantumvis impias condiciones Pacis causa sancire, cum quibusvis hostibus, quos constet ob notam perfidiam mox fore foedifragos. Fas ergo erit, Turcis v. g. aut Ethnicis, si Pacem aliter non admittant, spondere, nos Mahometum vel Idola culturos, & pro Religione Christiana Alcoranum observaturos: modo constet, Pace mox ab illis violanda, condiciones tam impias non fore implendas. Vel enim omnes condiciones illicitæ sic purgantur, vel nullæ. Hæc scilicet praxis novæ Theologiæ, foedera cum hæreticis sancienti est, Ecclesiæ Dei, omnibusq; retro Orthodoxis Theologis ignota, & præcepto profitendæ fidei adversa. Quam si in praxin recipimus, in eo sumus, ut Pacis studio à fide deficiamus.

RATIO VII.

PAX ejusmodi absque comparatione magis inordinata est mendacio, quod necessitatis causa licere negant Catholici.

Mendacium ex genere suo una solum inordinatione laborat, quod aliquis voce significet id quod non habet in mente, ut ait

S. Thom. 2. 2. q. 110. a. 3. Ob hunc verborum abusum, naturali eorum institutioni repugnantem, Aristoteles 4. Ethic. 7. natura magistra pronuntiat, mendacium esse per se pravum & fugiendum. Omnesque hodie Catholici cum S. Augustino lib. contra mendacium, & de mendacio juxta cap. super eo, de usuris, consentiunt: illud ex genere suo esse peccatum, neque ullius boni intentione aut mali vitandi causa licere mentiri; contra Cassianum, qui Collat. 17. 18. 19. 20. *usum mendacii, perinde ut hellebori probat*, & alios quosdam Veteres: quorum error licet in levibus mendaciis fuisset tolerabilis, ad gravia tamen perniciofa & blasphema salva fide extendi non posset.

Nunc multiplicem Pacis, quam desiderant Protestantes, inordinationem, cum unica mendacii inordinatione componemus.

I. PAX ejusmodi *repugnat ordini luminis naturalis*; quod non solum monstrat, malum non esse faciendum, sed neque eisdem cooperandum, suffragante Apostolo 1. Rom. v. ult. Multiplicem autem cooperationem cum hæresi malorum pessimo in tali Pace contineri, demonstravimus RAT. I.

II. *Violat ordinem Caritatis Divinae & Religionis*; non solum in utriusque injuriam hæresi cooperando, verum etiam veræ Religionis falsam exæquando, in dignitate illæfæ famæ, libertate eam profitendi, defensione, perpetuitate, & denique juris publici autoritate, ut ostensum est RAT. 2.

III. *Evertit ordinem Caritatis proximi*; non solum per hæresin cooperando perditioni animarum, sed etiam velut ex officio, ad hæresin vel injustam emigrationem, si hæretico Principi placeat, compellendo. Catholicam deinde Religionem & Catholicos ex bonis & locis legitime recuperatis expellendo, ut ostensum est RAT. 3.

IV. *Excedit ordinem Justitiæ*; usurpando jurisdictionem non competentem in Causas Religionis, Personas Ecclesiasticas, & bona ac jura Ecclesiarum, ut declaravimus RAT. 4.

V. *Peccat in fidelitate*; contra Officium & obligationem

Cæsaris

Cæsaris Statuumque Catholicorum, maxime Episcoporum, ut liquet ex RAT. 5.

VI. Denique *veritatis quoque ordinem perturbat*; est enim frustratoria sive fallax, adeoque grande mendacium, formale quidem apud intelligentes, materiale apud eos, qui defectum materiæ & potestatis ignorant, ut manifestum est ex RAT. 6.

Ex qua tam multiplici, gravissimaque inordinatione, necessario ita concludimus. Deus unicam levissimamque jocosum vel officiosum mendacii inordinationem, publicis Ecclesiæ aut Reipublicæ necessitatibus non condonat; sed neutram vult mentiendi conservari; Ergo multo minus alterutram vel utramque vult conservari hac inordinatissima Pace, quæ Ordinem Naturæ, Religionis, Caritatis Dei & proximi, Fidelitatis, & ipsius denique Veritatis gravissime violat. Neque vero ratio reddi potest, cur in summa licet necessitate, inordinatum, adeoque peccatum sit, aliud verbis significare, aliud in mente habere; non sit autem inordinatum seu peccatum, cooperari malo contra lumen naturæ veræ Religionis falsam æquare; proximum in ruinam spiritualem impellere; usurpare potestatem non competentem; in perpetuum spondere, quæ officio repugnant, pactum denique frustratorium & fallax inire. Tam enim intrinsece laborat PAX ejusmodi sextuplici hac inordinatione, quam mendacium una simplici. Aut ergo licitum est mentiri Reipublicæ & Religionis causa, aut illicitum est sic pacisci.

RATIO IIX.

PAX ejusmodi Ecclesiæ Dei, Summorum Pontificum, SS. Patrum, Veterumque suffragio destituitur, & damnatur.

§ I.

SS. Patres.

Nullum

Nullum exemplum aut suffragium SS. Patrum, Veterum DD. Summorumque præcipue Pontificum, pro hac Pace allegari potest, etsi tot hæresium, hæreticorumque procellis Ecclesia Dei jactata fuerit, ut dubium non sit, tale remedium Spiritu S. suggerente sæpius quæsituros fuisse ejus Antistites & Doctores, si legitimum esset. Non solum autem eo nunquam usi sunt, sed etiam oblatum constantissime rejecerunt, expeditumque damnarunt. Cujus rei exempla rariora extant, quod ejusmodi pacta Legibus Divinis tam manifeste repugnare Veteres crederent, ut nec hæretici quidem ea postulare auderent, de Pace autem perpetua absoluta & inconditionata impetranda ne quidem somniarent.

S. Ambrosius Valentiniano Imp. Ecclesiam Mediolani pro Arrianis postulanti, intrepide id negavit, nulla periculi sui habita ratione. Responsum suum ipse commemorat ep. 33. ad Marcellinam. *Allegatur, ait, Imperatori licere omnia; ipsum esse universa. Respondeo, Noli te gravare Imperator; ut putes te in ea, qua divina sunt, Imperiale aliquod jus habere.* Habet historiam hanc prolixè Baronius Anno Christi 300. Nobis licet sciscitari: Si Imperator tempore S. Ambrosii nullum in Divina Jus Imperiale habuit, quo postea anno, quo Privilegio, quo Pontifice illud acquisivit?

S. Johannes Chrysostomus, uti refert Sozomenus l. 8. c. 4. Gaynæ summo exercitus Cæsarei Duci Arriano, Ecclesiam Constantinopoli concedere noluit, etsi Arcadius Imp. ob Gaynæ rebellionem, in extrema Imperij, imo & Religionis necessitate, id impensissime flagitaret. Respondit vero S. Chrysostomus: *Satius esse Imperio cedere, quam prodere domum Dei, & à Religione deficere.* Non quod Arcadius à fide Catholica deficere cogitaret, sed quod Religionis quædam violatio S. Chrysostomi judicio foret, si Imperator quidquam juris sibi in Ecclesias usurparet.

Hunericus convocatis universæ Africae & vicinarum insularum Episcopis, ablatas Ecclesias se redditurum promisit; si ju-

rarent

Q

rarent, se desiderare ut filius Hunericus ei in Regno succedat, & ad regiones transmarinas epistolas non directuros: sed præter aliquot simpliciores, qui verebantur, ne populus Dei in posterum diceret, quod vitio Sacerdotum non fuerint Ecclesiæ restitutæ, reliqui sanctitate, doctrina & martyrio deinde illustres, teste Victore Uticensi lib. 3 de persecut. Wandalorum, sentientes dolum fraudis, jurare noluerunt: etsi eo juramento Religionem, Ecclesias, exilium, mortem, famamque Episcoporum redimi non solum potuisse, verum etiam debuisse, hæsterni hodiernique Theologi & Politici judicabunt.

De aliis PP. & DD. qui ante Pacem Religionis scripserunt, id univèrsim dixisse sufficiat: nullius Orthodoxi Scriptoris Theologi suffragium pro tali Pace posse produci. Cujus præcipuos articulos decem fere annis, antequam PAX Religionis conderetur, confutavit libris sex adversus hæreticos Conradus Brunus, Ottonis Cardinalis Truchsesii & Episcopi Augustani Cancellarius.

§. II.

Summi Pontifices.

S. Joannes Papa I. & Martyr, An. Chr. 526 à Theodorico Rege Italiæ Arriano, Constantinopolim ad Justinum Imp. ire compulsus cum eo inter alia mandato: ut Imperatorem permoveeret ad reddendas Arrianis Ecclesias in partibus Orientis, id nisi faceret, se totam Italiam gladio perditurum: impius mandatis non solum non paruit, verum etiam suffragante sibi Justino piissimo Imperatore, quascunque illis in partibus Arrianorum Ecclesias reperire potuit, Catholicas consecraviz. Ita ipse testatur in Epist. ad Episcopos Italiæ, qua, post reditum in carcerem à Theodorico conjectus, eisdem hortatus est, ne periculi aut necessitatis causa tyranno cederent. *Et quanquam, ait, prædictus Theodoricus Rex, eorum (Arrianorum) peste tactus intrinsecus, nos & omnem regionem nostram perdere, & gladio & igne consumere minetur: nolite tamen propterea desicere, sed viriliter in agro Domi-*

Dominico elaborare studete. Et juxta veritatis vocem: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Quæ verba in Pacis, quam hodie desiderant Protestantes, condemnationem, paulo post gloriosus Martyr suo sanguine obsignavit. Ut ruborem inde mutuentur, qui adversus auctoritatem & rationem frontem perfricuerunt. Sed de S. Joanne prolixè Baronius An. Chr. 525. & 523.

Paulus III Carolum V graviter reprehendit ob eosdem fere articulos, qui postea Paci Religionis inserti sunt, ad tempus hæreticis concessos in Comitiiis Spirensibus An. Chr. 1544. Qui idem jam ante, cum ex sententia Statuum in Comitiiis Ratisbonensibus An. Chr. 1541, quorundam articulorum ab Ecclesia dissentientium, quoad per Oecumenicum Concilium declarentur, tolerantia ab eo peteretur, id facere recusavit: *quod neque Christiana & Catholica veritas, neque sua & Apostolica Sedis dignitas id permetterent*, ut ait in Bulla indictionis Concilii Tridentini.

Paulus IV edita Bulla Paci Religionis (quæ ipso 23. Maij, An. 1555 ad Pontificatum evectum, quatuor post mensibus 25. Septembris, Augustæ in Comitiiis conclusa fuit) contradixisse postea fertur. Nam ipsis Comitiiis Legatus Apostolicus non interfuit. Cardinalis enim Moronus ad ea missus, audita morte Julii III qui 23. Martii decesserat, mox in Urbem ad novi Pontificis electionem rediit; comite Ottone Cardinale Truchsesio & Episcopo Augustano. Sed ante eorum adventum 9 Aprilis electus est Marcellus II ipsoque Pontificatus initio 1 Maij vita functus. Quæ duorum Pontificum mors, & tertii electio recens peracta, causa fuit, quo minus Legatus Apostolicus ad Comitiiis denuo mitteretur, & nomine Sedis Apostolicæ Paci Religionis se opponeret.

Etsi vero Pauli IV Bullam, seu litteras ad Carolum V, nobis videre non contigit: ejus tamen de Pace Religionis sententia ex epistola Antonii Possevini ad Regem Poloniae, quæ habetur in fine operum ipsius, manifesta est. Possevinus enim Regi Ste-

phano, ne hæreticis Poloniæ libertatem hæresis Paci Religio-
nis similem concederet, non aliis argumentis persuasit, quam
quæ Cardinalem Hosium, à Paulo IV de memorata Pace inter-
rogatum, protulisse testatur. Præcipue notanda sunt ea verba:
*Non ignorat Sanctitas Vestra, quod N. agnoverit, quam absurda,
quamque multa impia, decretum hoc in se contineret, quodque
multum resistans, multis prius profusis lacrymis invitus subscri-
pserit. Et paulo infra: Certe concedere, qualia fuerunt in illis
Comitiis postulata, nihil aliud fuit, quam Christum negare, &c.*
Etsi vero Possëvinus, neque Cæsaris FERDINANDI nomen,
neque Pacem Religionis exprimat, evidens tamen est, ex tem-
pore Pontificatus Pauli IV & mentione rerum Germanicarum;
& quod ea libertas Confessione Augustanæ in solo Imperio re-
ceptæ concessa dicitur; quod denique articuli ab Hosio pro-
ducti, in Pace Religionis reperiantur; eam ipsam ejusque auto-
rem FERDINANDUM condemnari.

Pius V anno Chr. 1566 Cardinalem Joannem Franciscum
Commendonum Augustam ad Comitiâ ablegavit, pauloque
post per litteras eidem mandavit, ut si quæ adversus Concilium
Tridentinum decreta fierent, eaque Cardinalis impedire non
posset, nomine Sedis Apostolicæ protestationem interponeret.
Quod his præcipue verbis fecit: *Itaque ut muneris mei partes
hac in re præstem, ac ut ejusdem S. D. N. jussa hac in parte exe-
quar: postquam S. C. M. MAXIMILIANVM II Prælatos ac Prin-
cipes Catholicos non modo semel, sed bis & pluries, ob D. N. JESV
Christi viscera obtestatus sum, requisivi, & admonui, ne permit-
tant ac consentiant de veniri ad hanc tacitam vel expressam con-
firmationem Recessus Anni 1555 (quatenus continet Pacem Reli-
gionis) ob quam aliqua ratione, vel modo minima etiam in parte,
Concilii Tridentini decretis, præsertim in ejus dogmatibus, præ-
judicari possit. Et cum mihi facultas non detur, hoc Officium præ-
stare publice in eorum Congregationibus & Conciliis, ob interven-
tum nonnullorum Principum, qui Religionis nostræ adversantur,
& ad evitanda scandala, quæ oriri possunt; coram Notario & Testi-*

onaliq

bis

bus protestor nomine S. Sedis Apostolica, ac S. D. N. me nedum hisce eorum Ordinationibus & Statutis non consensisse, & consentire, verum etiam expresse contradixisse & contradicere. Prouis & nunc contradico ad perpetuam rei memoriam. Ne vero quis de hac protestatione ambigat, noverit ejus exemplum authenticum in Archivio Episcopatus Augustani asservari, unde hæc exscripsimus.

Urbanus IIX, datis literis, quas Nuntius Apostolicus Anno 1631 Francofurti Legato Cæsaris exhibuit; neque Cæsarem, neque alios Status, aut Episcopos, potestatem habere, de Ecclesia bonis aut juribus quidquam hostibus Ecclesia in ejus præjudicium per pacta tradendi aut permittendi, aperte significavit. In eandem sententiam respondit Romæ Anno 1634 Legato Electori Moguntini: nimirum Catholicos non posse cum hæreticis de bonis Ecclesiæ & Religione pacisci, imo nec Papam posse dare consensum, aut potestatem. (NB. Eiusdem Pontificis nomine adversus Amnistiam nuper Ratisbonæ conclusam protestationem Cæsari obtulit Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus, Dominus Gaspar Archi Episcopus Athenarum, ad S. C. M. cum potestate Legati de Latere Nuntius, in hæc verba.

Cum in præsentibus Imperialibus Comitibus, de mandato V. C. M. in hac Ratisbonensi Civitate convocatis, conclusum fuerit super Amnistia infra scripti seu alterius tenoris, &c. ac diversa fuerint ab Hæreticis producta in Directoriū, ut vocant, gravamina; cum hæc sint contra SS. Patrum Decreta, Concilia Oecomenica Generalia & Constitutiones Summorum Pontificum, Ideo Ego Gaspar Archiepiscopus Athenarum S. D. N. Urbani Papæ IIX ac S. Sedis Apostolica Nuntius, Sanctitatis Suae ac S. Sedis nomine, sicuti sui Pastoralis Officii sollicitudo postulat, C. M. V. ut Catholicum Principem, & Ecclesia Catholica Romana Advocatum ac Defensorem rogo, requiro & hortor: ut Majorum suorum vestigiis inhæreat, & ut pietatem M. V. decet, incolumitatem & integritatem, & Religionis Catholicae, & Ecclesiasticorum ac priorum locorum, Personarumque Ecclesiasticarum in-

demnitatem tueatur: neque permittat, aut consentiat secus quid. Alias omni meliori modo ejusdem S. D. N. ac Sedis Apostolica nomine repugno & resisto; meque semper repugnare & resistere velle profiteor; prout certus sum, quod idem S. D. N. ac ipsa Sedes Apostolica repugnabit & resistet. Datum Ratisbone 18. Aprilis Anno 1641.

Sane quo animi sensu Sua Sanctitas acceperit id, quod Deputati Francofurti 22 Augusti 1643. anni super Bonis Ecclesie Protestantibus tradendis statuerunt, & S. Cæsareæ Majestati approbandum obtulerunt, patet ex Brevis Apostolico ad Reverendissimum & Illustrissimum Dominum Episcopum Augustanum ex Urbe 17. Oct. Dato in hæc verba. **VRBANVS PP. VIII,** *Propositam Francofurti de Ecclesiasticis Bonis Hæreticorum potestati committendis sententiam, ex Fraternitatu Tua litteris, tum etiam ex (supplici libello ad Nos transmissio, non sine ingenti molestia audivimus. Nempe facile est conjicere quam inde animarum pernicies, & sacri cultus imminutio expectanda esset. Et tamen Imperator Electus pietate pollet, eam erga Ecclesiasticos gerit propensionem, ut minime verendum arbitremur, ne improbum illud consilium constanter simul & religiose rejiciat. Nos quidem ut Pontificii muneris partes impleamus, cuncta, qua è re fore significasti, officia accurate adhibuimus, Deumque precamur, ut optatus exitus gravissimo negotio haudquaquam desit. Interim qua par est laude prosequimur insignem Zelum Fraternitatis Tue: cui jugem à Divina Clementia felicitatem petimus, & Apostolicam benedictionem ex animo impertimur. Datum Roma die 17. Octobris. 1643.*

Adversus tot Pontifices Pacem talem, qualem desiderant Protestantes, seu suadere seu probare, est viam sibi aliisque ad supremam in Ecclesia auctoritatem enervandam aperire. Profecto ambigua foret Dei erga Ecclesiam providentia, si Christi Vicarium in tantis Religionis Catholicæ necessitatibus decipi pateretur in ea Pace repudianda, quam Theologi & politici hujus

hujus seculi salva conscientia non solum iniri posse, sed etiam illicite recusari, pronuntiant.

§. III.

Cæsares & Principes Statusque Catholici.

Honorius Imp. Attalo Tyranno Africam tentaturo Religionis libertatem rescripto Donatistis concesserat. Id cum teste Baronio A. C. 410 in magnum Religionis Christianæ dispendium redundaret, rogantibus Episcopis rescidit, postridie ejus diei, quo Roma capta est ab Alarico, ut constat ex l. 51. Cod. Theod. de hæreticis. Paulo post misso Marcellino Tribuno, eisdem Donatistas ad Collationem illam celeberrimam cum Catholicis adegit. Præclare vero expendit Orosius l. 7. c. 24. Honorium, quod licet undique bellis obrutus, & à multis Tyrannis oppressus, à Religionis Catholicæ adversus hæreticos tuendæ studio se non passus sit absterreri, mirifica à Deo beneficia consecutum. Apparuit sane, quam verissimum atque certissimum sit, tunc Deum curare ac tueri Principum regna, cum ipsi Principes pro Religione laborant. Contra vero cum id negligitur, vel humana prudentia, (quæ ex Apostoli sententia Deo inimica est) in religionem peccatur, ipsa Imperia in deterius prolabi, penitusque consumi, ait Baronius Anno Chr. 411. n. 38.

Sigismundus Imp. cum post multas elades ab Hussitis acceptas, nec inducias quidem ab iis impetrare posset, nisi Religionis libertatem, & utriusque speciei usum indulgeret, Ecclesiasticos præterea bonis externis ablatis ad vitam scilicet Apostolicam redigeret, &c. nihil horum concessit, in summa licet difficultate constitutus. Nihilominus, Deo constantiam remunerante, iniquis postularis maturioris deliberationis spe elusis, in Urbem Pragensem receptus, & Rex Bohemiæ coronatus est, referente Bzovio to. 15. An. Chr. 1420. n. 9. Utinam sicut Protestantes, Pacis, quam desiderant, ideam ab Hussitis cum multis erroribus acceperunt; ita Sigismundi successores, negandæ ejusmodi Pacis exemplum ab eodem sumerent!

Caro.

Carolus V à constantia reprimendi hæreticos, in nimiam adversus eos indulgentiam deflexisse visus est, cum An. 1544. Spiræ in Comitibus, iisdem fere conditionibus Pacem temporariam sanxit, quas postea PAX Religionis æternitate donavit. Harum vero conditionum non solum illum deinde poenituit, verum etiam pleraq; defectu maxime potestatis, irritas declaravit, in instructione, quam Ottoni Cardinali & Episcopo Augustano Anno 1555 Legato Bruxellis misit 10 Aprilis Anno 1554. Anno deinde sequente, Comitibus jam cœptis, ad eundem Cardinalem, & Legationis socium Jurisconsultum Bruxellis 9 Junii hæc scripsit, quæ ex Germanico reddimus.

Cum præterea nesciamus, quomodo tractatus præsertim in causa Religionis, in dictis Comitibus successuri sint: & tamen vereamur, ne ab aliquibus tam gravia puncta proponantur, quibus si coram adessemus, nulla ratione assentiri possemus, vel deberemus: ideoque præfatum dilectum Fratrem nostrum Romanorum Regem (procul dubio contra Dilectionis suæ mentem & voluntatem, utpote quem semper pro Christiano Rege habuimus & habemus) aliqui Status vehementissimi urgeant; hanc ob causam neque Dilectio tua, neque Tu ulli rei Nostro Nomine auctoritatem præstabis. Sed Dilectionem suam (cum eidem omnem potestatem & facultatem absolute tractandi & decernendi tribuimus, tamquam Romanorum Regi & post Nos in Imperio supremo capiti) non solum quantum in istis efficere & obtinere poterit, verum etiam in omnibus rebus occurrentibus absolute tractare & decernere permitzatis. Neque Nostro Nomine quidquam addetis, nisi ut Dilectioni suæ subjectissimam operam exhibeat: & res omnes pro viribus ad optimum exitum deducere laboretis. Hæ literæ una cum Instructione extant in Archivio Episcopatus Augustani, & habentur in appendice Compositionis Pacis lit. B. & D.

Ex quibus apparet, Carolum V, in summis illorum temporum necessitatibus, Pacem Religionis illicitam judicasse: ideoq; in eam consensurum non fuisse, si præsens fuisset. Imo neque directe consensisse dici potest, cum per Commissarios suo nomine

mine ratam haberi noluerit; & Regi Ferdinando potestatem talis Pacis fanciendæ minime contulerit, quam sibi non competere, in Instructione & literis ad Cardinalem Ottonem paulo ante pronuntiavit.

Sed neque Ferdinando auctori suo eam Pacem probatam fuisse, non ignoravit Paulus IV: *quod nimirum agnoverit, quam absurda, quamque impia multa decretum hoc* (Pacis Religionis) *in se contineret; quodque multum resistans, multis prius profusis lacrymis invitus subscripserit,* cum à nulla re magis, quam à tali subscriptione mens illius abhorreret: ut memorato Pontifici respondit Cardinalis Hofius, teste Possentino, in Epist. ad Stephanum Regem Poloniae. Cui ergo ejusmodi PAX arrideat, quam ipse conditior poenitentis animi lachrymis deploravit?

Ejusdem rei argumentum quoque est: quod cum Carolus V. An. 1544, absque consensu Statuum, ex plenitudine prætentæ potestatis, eisdem articulos de Religione & bonis Ecclesiasticis, quos postea irritos declaravit, sanxisset, FERDINANDVS sciens, ipso Carolo teste, *tantam potestatem neque illi neque sibi competere,* absque Archi-Episcoporum & Episcoporum consensu Pacem Religionis inire noluit. *Pro oneroso reputatur, quod C. M. sicuti ante Anno 44 factum est, quidquam in se suscipiat; Episcopi omnia agenda sunt,* ait Conradus Brunus in literis ad Cardinalem Ottonem 1555 die Pentecostes datis. Sed cum Episcopi neque dispensandi neque renuntiandi jus habeant, ut ostendimus RAT. 41 hoc exonerandæ conscientiae consilium frustra susceptum esse apparet.

Vt magis pateat sensus FERDINANDI Primi circa potestatem Principum Sæcularium in bona Dei & Ecclesiæ, simulque contra Goldasti pudendam calumniam vindicetur egregii Principis pietas & conscientiae studium, licet subicere extractum Testamenti ipsius, è Germanico in Latinum versum, & eorum qui modo publicæ Pacificationis consilia tractant, lectione ac imitatione dignissimum. Is talis est.

Caterum ad animum nostrum Regium reduximus, qualiter

R

STATUS

*Status nostri Regni Bohemici opinentur, usum ac consuetudinem
 obtinuisse, quod Fundationes, Monasteria & bona Ecclesiastica
 inter Cameralia nostra bona recensenda sint, adeoque Nobis velu-
 ti Regi Bohemia jus competat, ejusmodi bona non tantum ad
 tempus, sed etiam hereditario & in perpetuum mutandi, atque
 ad alios pro libitu transferendi. Quod insuper tempore nostri
 Regiminis in tabulas Regni publicas articulus irrepserit, quo Ec-
 clesiastici prohibentur bona Ecclesiastica à nobis & Prædecessoribus
 aut Successoribus Nostri Bohemia Regibus ad alios translata aut
 transferenda, repetere. Sed quando jam rem accuratius expendi-
 mus, sane deprehendimus bona quidem Ecclesiastica sub secularium
 Principum potestate constituta, & in sustentationem famulorum
 Dei, ad ipsius Omnipotentis honorem destinata, à Saculari potestate,
 non minus quam ipsa propria Principum bona Cameralia, protegi
 ac defendi debere: Sed qua æquitate quoque prætextu Nos cum
 Bohemicis Nostri Statibus, aut quivis alius Magistratus Sacula-
 ris, potestatem nobis arrogemus, bona Omnipotenti Deo in aug-
 mentum divini sui cultus, sustentationem Ministrorum Ecclesia
 & Deo dicatarum personarum collata ac donata, Bonis Nostri
 Cameralibus æquandi aut accensendi; adeo ut liberum nobis sit
 illa pro libitu mutare, alienare, ac transferre, aut cuilibet alteri
 ea bona fide & securo conscientia accipere, penitus non dispicimus.
 Cum potius omni Juri & æquitati congruum sit, ut illa, qua semel
 Deo dicata, & in ejusdem cultum destinata sunt, nec Nos, nec ul-
 lus alius aliò transferat, multo minus veluti sua attrahat, expen-
 dat, aut dilapidet. Quapropter cum nemo non æquum æstimet,
 quod nullus proximo suo id quod ipsius est invito eripiat aut at-
 trectet; merito ac deliberatissima mente concludimus, neque
 Nobis neque Successoribus aut subditis Nostri Statibus Bohemia
 licere, Deo Omnipotenti Creatori ac Redemptori nostro, aut ipsius
 Ecclesia sive ipsi devotis Personis Ecclesiasticis, quod ipsorum est,
 eripere, attrahere, aut transferre. Neque excusare Nos aut No-
 stros Status Regni Bohemia potest Nostri aut Ipsorum supra-
 dictum Privilegium, usus sive consuetudo, aut Tabula Publica
 Regni*

Regni; cum etiam in mere temporalibus ac profanis causis, inferiori aut subdito non competat ullum jus circa bona Superioris si-
 ve Magistratus disponendi; adeoque neque Nobis, neque Nostri-
 liceat ulla ratione Bona Deo Domino Nostro aut Justitia ejus se-
 mel tradita, veluti Nostra propria tractare, alienare aut muta-
 re. Idcirco cum errorem suum fateri ac emendare nemini grave
 aut probrosum esse debeat, Nos pro Nostra parte prædictam liber-
 tatem, consuetudinem, & articulum Tabulis Regni insertum, nul-
 larum virium aut valoris esse decernimus. Quinimo ex animo do-
 lemus, Nos in illum articulum consensisse, & ejus vigore aliqua Bo-
 na Ecclesiastica hæreditariò aliis tradere animum induxisse, imo
 quantum est ex Parte nostra datis litteris Nostro Sigillo munitis
 aliqua de facto tradidisse. Hinc Filios Nostros charissimos Pater-
 nerequirimus ac monemus, ut prudenter considerantes, quantis
 gratis, opibus, ac felicitate Dominus Deus eos auxerit, qui loca
 & bona Ipsi dicata favore homines vero Ecclesiasticos amore &
 honore profecuti fuerunt; è contra vero quam horrendis pœnis
 multati fuerint omnes illi, qui Ecclesias & Ecclesiasticos lacera-
 runt, aut inhonorarunt, bonaque ipsorum ausu temerario attre-
 tarunt, & in suos usus impenderunt; supradictam Ordinatio-
 nem Provinciale, quoad illum articulum, ne sequantur, sed di-
 mittant, neque ulla Bona Ecclesiastica hæreditariò vendere aut
 transferre præsumant; sed ejusmodi bona potius iis Beneficiis ac
 Monasteriis, quibus dicata fuerunt, conservent, neque ulla ratio-
 ne amplius obligent, sed quantum fieri ullo modo potest, jam di-
 stracta aut oppignorata redimant, & Monasteriis ac Regularibus
 Personis restituant: Nostroque Nomine Status nostros Bohemicos
 moneant ac compellant, ut quantum est ex parte ipsorum, supra-
 dictam ex se ipsa invalidam libertatem, consuetudinem, & arti-
 culum, ultrò dimittant, bonaque Ecclesiastica, qua Nostra aut al-
 terius traditione detinent, accepto justo pretio Ecclesiis restitu-
 ant, eumque articulum (quem in rei veritate ex inadvertentia
 veluti licitum irreperere sivismus) ex renovatis Regni Tabulis ex-
 pungant, & Ecclesiasticis non minus quam aliis ea, ad qua Jus ha-

bent, Ordinaria Juris via quarere ac repetere permittatur. Hactenus FERDINANDUS Cæsar.

Ex quibus constat, nullum Secularibus Principibus circa Bona Dei prostituenda, aut Protestantibus concedenda, jus competere.

Intellexerunt id Status Catholici in Comitibus Spirensibus Anno 1544, & Wormatiensibus Anno 1545. Cum enim in prioribus Carolus V. Articulos inauspicatos statueret; posterioribus autem Colloquium ad disceptandas Religionis controversias indiceret: *neque in dictos articulos, neque in colloquium se consensisse, aut consentire posse, sed cum S. C. M. ex plenitudine potestatis ita sanxerit, se id toleraturos, & neminem contra gravaturos*, per parenthesis Recessui Comitiorum insertam, professi sunt. A qua sententia, cum plus interea juris non acquiviserant, neque in Legibus Divinis aut Ecclesiasticis deprehenderant, decennio post Anno 1555, Pontifice ne quidem consulto, infeliciter recesserunt, sanciendo Pacem Religionis Articulis Spirensibus longe deteriorem, utpote perpetuam, & quæ latissimam portam Apostasiæ Principum, omniumque Catholicorum, & ultimo Religionis Catholicæ exterminio aperiret.

Sit in benedictione memoria præstantissimi Cardinalis & Episcopi Augustani Ottonis Truchsesij, qui ne latum unguem ab hac veteri Ecclesiæ Dei & Staruum Catholicorum in Imperio sententia discessit, sed gloriosa Protestatione eidem Paci contradixit: *Se potius corpus, vitam, & quidquid in terris obtineret, abdicaturum professus, quam ut in ullum Tractatum vel Articulum Juribus Religionis & Ecclesiæ adversantem consentiret.* Extat ea Protestatio in Compositione Pacis c. II. 9. 7. 8. n. 2. Quam in pluribus Comitibus sequentibus Anno, 1557, Anno 1559, Anno 1566, & denique Anno 1570, aut ipse repetivit, aut per Legatos suos repeti jussit, cum in præjudicium Religionis & Ecclesiæ aliquid decerneretur.

Memoratum Cardinalem secutus fertur Gervycus celeberrimo-

rimorum monasteriorum Weingartensis & Ochsenhufani Ordinis S. Benedicti Abbas. Qui finitis Comitibus Anno 1555 id oraculum protulit: *de illis rebus transactum esse cum Protestantibus, quarum jus & potestatem Casar & Status Imperii nullam habeant.*

Præcessoris sui exemplo hodieque inhæret Illustrissimus & Reverendissimus Princeps ac Dominus D. Henricus, Episcopus Augustanus, dum per Legatum suum in præsentibus Comitibus eandem Protestationem suo nomine interposuit, quando aliqua in præjudicium Religionis & Ecclesiæ proponebantur; quam voluntatem tamquam Testamentum suum præclaris & Religionis zelo plenissimis litteris, sub finem vitæ ad Legatum suum Monasterium Westphalorum Anno Christi 1646 missis, ita confirmavit, uti post gratias eidem Legato pro officio rite præstito actas, omnium præterea bonorum, & ipsius etiam sanguinis jactura, idem obsignare paratus fuerit, modò Ecclesiæ Catholicæ jus suum integrum & illæsum hac ratione conservare posset. Aureæ omnino literæ sunt quarum copia si esset, ad teporem nonnullorum excutiendum hic insererem.

Quid contra Amnistiam recens cum Ecclesiæ detrimento conclusam fecerit, patet ex protestatione quam sua Celsitudo Casari, Cancellariæ Moguntinæ, & Consilii Principum Directoribus, per Adm. Nobilem & Magnificum Dominum Mattheum Wanner J.V.D. Cancellarium suum proposuit, in eum, qui sequitur tenorem.

Nos Henricus Dei & Apostolica Sedis gratia Episcopus Augustanus, &c. profitemur & declaramus, quod omnem desiderabilem Pacem re ipsa promovere, & pro Nostra parte fideliter servare, neque adversus quenquam hostile quid moliri velimus. Simul autem verbis & animo testamur, quod in articulos seu media Pacis ab Anno 1555 hucusque in Comitibus ac Tractatibus Imperialibus proposita & conclusa, vel imposterum proponenda & concludenda, quatenus Catholica Religioni, ejusque dogmatibus, juri- bus, rebus ac personis adversantur, sive multum sive parum, con-

sentire neque possumus neque volumus. Sed confidimus, Nos in Nostra obligatione, qua Pontificia Sanctitati & Sedi Apostolica, Casarea item Majestati, & Sacro Imperio Nos obstrinximus, constanter & inviolabiliter permansuros; ac potius, quam ut in ejusmodi Tractatum consentiamus, corpus, vitam, & quidquid in terris habemus, constanter abdicabimus. Coram Deo & universo mundo expresse protestantes, Nos in obligationum & juramentorum Nostrorum observatione, ut constantis animi Christianum & Germanum natum decet, usque ad mortem perseveraturos. Actum Dillingæ in arce Episcopalis residentie Nostræ, die 30 Januarii, Anno 1641.

NEQUE defunt externa Catholicorum exempla. Sæpius Regibus Galliarum contradixerunt ejus Regni Status Catholici, cum hæreticis libertas Religionis concessa fuit, conditionibus licet multo æquioribus, quam nostræ sunt. Nunquam enim in Gallia libertas Religionis hæreticis in perpetuum promissa est. Non concessa Statibus A catholicis facultas subditos pervertendi aut expellendi, neque introducendi exercitium hæreticum, nisi iis locis ubi resident; aut proscribendi Religionem Catholicam, quæ reducta est in omnia loca totius Regni, ubi ejus exercitium fuerat intermissum: restituere denique hæretici debuerunt omnia Ecclesiastica Jura ac Bona, Catholicis antehac erepta, uti constat ex edicto Nannetensi. Quo (autore Petro Matthæo *lib. histor. sui temporis*) Pacem & libertatem Hugonottis concessit Henricus IV Anno 1599, insertis præcipuis etiam articulis, quos Henricus III Anno 1577 & Carolus IX Anno 1561 sanxerant. Quod vero aditum ad dignitates hæreticis eoque in Galliis clausum aperuit, & nimis forte multis locis exercitium Reformatæ Religionis, ut vocant, permisit; legitimæ quidem permissionis limites excessisse videri potest, multum tamen excusationis habet, quod pacto perpetuo ista non firmavit, neque in Leges publicas Regni recepit. Cujus argumentum manifestum illud est, quod causas hujus Pacis & Hugonottorum non in Parlamento, sed in extraordinario &

tempo-

temporario tribunali, quod Cameram Edicti appellavit, voluit tractari, teste eodem Matthæo.

SED claudamus exemplo vicino Catholicorum Statuum Hungariæ. Qui Anno 1638 in Comitibus Posoniensibus, cum hæretici illius regni Religionis libertatem Paci Religionis Germanicæ similem postulerent, protestationem scripto obtulerunt, ex nostræ sententiæ firmamentis affirmantes, non magis hæresi, quam homicidiis, aliisque sceleribus posse auctoritatem juris publici concedi, & defensionem promitti, etsi tolerari debeant zizania, quando absque periculo evelli non possunt. Sed Protestationis Epilogum audiamus.

Quæcum ita sint, ajunt, M. V. obsecramus per misericordiam Dei, per animæ suæ salutem, per inclytæ Domus Austriacæ illibatam fidem, per æternam posteritatis de M. V. judicium: ut hanc libertatem Religionis, omnibus legibus Regni nostri contrariam concedere non velit, articulisque includi non patiatur. Sed contenta sit M. V. tolerare, quod corrigere non licet. Si vero, quod absit, M. V. aliter statuerit faciendum, Nos omnes & singuli, Prælati, Capitula, Conventus, ceterique omnium Ordinum Status Ecclesiastici in Hungaria, coram Divina majestate, gloriosissimæq; Virgine Maria, item coram M. V. & toto mundo protestamur, Ordinem Ecclesiasticum nunquam censensisse, nec consensurum deinceps esse in hanc libertatis concessionem; atque adeo ante tremendum Divinæ Justitiæ tribunal rationem animarum, quæ occasione hujus libertatis æterna damnationi adjudicabuntur, à se transcribere. Rogamus vero M. V. ut hanc Nostram protestationem benigne ac clementer suscipere dignetur. Deus enim, qui corda scrutatur & renes, testis est, quod nullo alio fine hæc Nostra Reclamatio & Protestatio à Nobis profecta est, quam ut Nostra imprimis, quos Deus animarum salutem procuranda præfecit, deinde vero & cæterorum conscientia consuleremus. De cetero M. V. diu feliciterque ac digne imperare, à Deo votis omnibus ac sacrificiis contendemus.

Hoc tam illustri exemplo Hungari præluxerunt vicinis Germanis.

manis. Quod si imitarentur, non magis quam illi periclitarentur de jactura gratiæ & pacis humanæ: neque minus quam illi gratiam Dei & Pacem conscientiæ in tuto collocarent.

SECTIO V.

Argumenta initiò allata diluuntur.

Ad I.

Non est ex se illicitum.

Resp. esse ex se illicitam Pacem, qualem desiderant Protestantes, satis demonstratum est ex cooperatione tum directâ, tum indirectâ cum hæresi, ex injuriâ Creatoris & veræ Religionis; ex violatione Officii & usurpatione potestatis non competentis, ex comparatione cum mendacio & denique sensu ac exemplo Pontificum, SS. PP. veterisque Ecclesiæ. Quàm ergo illicitum est in necessitate fidem negare, blasphemare, pejerare, adulterari, tam illicitum est cujusvis necessitatis aut periculi obtentu talem Pacem confirmare aut extendere. Regula Juris in oppositum inducta procedit de illis, quæ jure positivo aut humano, non naturali & divino, sive secundum se prohibita sunt, ut exemplum Sabbati & jejunii ostendit.

Ad II.

Deus mala permittit.

Resp. Regiminis Divini exemplum suffragari permissioni primi & secundi generis, non tertii. Nam etsi Deus peccata dissimulat ad tempus, & subinde impedit, ne contra sapientiæ suæ ordinem mala & mali intempestivè tollantur, peccatis tamen nequaquam cooperatur. Neque enim ulli concedit impunitatem perpetuam, aut secluso fine majoris boni; neque libertatem peccandi legibus firmat, aut ad peccandum provocat, vel impellit, neque vitia virtutibus æquat, vel eodem loco habet, nec quicquam cum peccantibus paciscitur, nihil præterea contra officium supremi Domini & Moderatoris opti-
mi